

500 på spelmansstämma "B-dur typisk för oss"

ALAND

Tisdagen den 18 juli - 5

TEXT: LASSE WIKLÖF

FOTO: TOMAS SUNDBLOM

Solen stekte och luften stod nästan stilla. Felorna "sjöng" och svetten stänkte från hänförelse spelmän. På första parkett under det stora värdrädet satt professor Otto Andersson — förgrundsgestalten inom åländsk folkmusik.

Det var i söndags på Jan Karlsgården i Sund. Det var amerikälänningarnas dag och spelmansstämma. Spelglada sörm- och älänningar presterade fiolhäll-i-gång i flera timmar — ja så länge att åländska yankees på hemmabesök nästan helt kom i skymundan.

SIGNATUR

Cirka 500 personer hade mött upp till festligheterna på Jan Karlsgården. De som inte fick rum på de utplacerade bänkarna sträckte lojt ut sig i gröngräset och de allra fiffigaste sökte skydd för den brännande solen uppe i den gamla loftboden på gårdstunet.

De åländska spelmännen under ledning av Stor-Gösta Bryggman från Finby hade i år vid sin sida ett glatt spelmansgäng från Sörmland med välkände Gustaf Wetter och spelledaren Thure Wedberg i spetsen. Den rikssvenska spelmannstyrkan mönstrade 17 stråkföra i granna dräkter.

Det traditionella intåget blev en fröjd för ögat. En liten USA-flagga fanns också med i följet och en nyhet var inslaget av dräkt-

parad - dräkter från 1800-talet visades.

VÄCKELSE

Spelmansförbundets ordförande rektor Jan Erik Eriksson tog så till orda. I sitt hälsningsanförande erinrade han om den väckelse-signal som för 60 år sedan utgick från Dalarna om att återuppliva den gamla svenska folkmusiken.

- Det var en signal som också nådde våra bygder. Också på Åland började man teckna upp folklåtar och ordna spelmansstämmor. Förgrundsgestalten hette Otto Andersson.

Rektor Eriksson framhöll att spelmansgillet genom att ge ut det sjätte häftet med åländsk folkmusik för två fioler velat hedra minnet av den epokgörande spelmansstämman i Mariehamn för 60 år sedan. Serien spelmanshäften omfattar nu 150 åländska låtar. Så kom då signalen:

- Spelmän, låt era stråkar sjunga och spela och spelmansglädjen lysa och värma våra hjärtan och sinnen.

Det var rektor Erikssons avslutningsord vars verkan sannoligen inte uteblev. Felmännengned per omgående igång med Ålands bröllopsmarsch upptecknad av Otto Andersson och i arrangemang av Ivar Göransson. Låten är spelmansgillet signaturmelodi.

Så följde Vals från Lumparland efter Felix Johansson. Felix Johansson (1880-1953) var från Staffans i Vargata. Han flyttade som liten pojke till Lumparland där fadern förvärvat Mellangårds i Svinö. Han kunde många gamla låtar och i det första spelmanshäftet finns bland annat en vals och en kadrilj av honom. Till valsen fick publiken lyssna.

Så spelades en stigare från Geta efter J E Berndtsson i arrangemang av Gösta Bryggman. J E var far till Sigurd Berndtsson som nu vistas i USA men som tidigare var dirigent för Ålands sång- och musikförbund. Stigaren är en schottismelodi från början av 1800-talet och härstammar troligen från Tyskland.

Spelmännen bjöd också på en kökarpolska efter Jyddöfarfar, alias Gustaf Gustafsson, (1811-1886). Han var en skicklig spelman från Föglöbygden. Han var en B-dursspelare och hans tradition uppebarades sedermera av lärjungen Wilhelm Söderberg, i folkmun kallad "Målarin".

DRÄKTPARAD

Som sista låt i första omgången spelade man bröllopsmarsch från Saltvik upptecknad och arrangerad av Gösta Bryggman.

Före pausen bjöds publiken också på en dräktparad från 1800-talet. Amanuens Anna-Lena Dreijer guidade bland de gamla plaggen.

Efter den 20 minuter långa kaffepausen följde så ytterligare en

digler musikomgång. Södermanlands spelmän bidrog med en inte oansenlig repertoar. Ett solo på nyckelharpa fanns med i blandningen.

Söta sörmalandstösen Ann-Katrine Lindvall 9 år sjöng med klar stämma koralen "Den signande dag".

Professor Otto Andersson uttryckte sitt tack och sin glädje över att han fått vara med vid denna spelmännens högtid. Han var med när den första spelmansstämman hölls på Åland för 60 år sedan.

STRÅKFÖRING

Professor Andersson drog en kort historia om Jyddöfarfar: - Han hade en perfekt stråkföring - onormalt mjuk. Och det berodde på att han arbetade endast med underarm och handled. Överarmen var alltid stilla. Han poängterade vikten av att överarmen inte fick röras. Jyddöfarfar brukade säga att om ingenting annat hjälpte så skulle armen bindas fast eller - huggas av.

De musikaliska inslagen drog långt ut på tiden. Och när programchef Helge Sölgen skulle inleda sina intervjuer med amerikälänningar på hembesök hade många redan gått hem.

Bättre tid och tålmod hade Erik Isojoki från Hulta i Sund. Han kom hem "from over there" för att fira sin mammas sjuttioårsdag. Han har varit 29 år i USA. Han hade också sin fru och barn med sig.

Elly Andersson från Finström Västanträsk berättade att hon varit i Staterna i 38 år - något som inte syntes på henne.

Jan Eklund från Persby i Sund ställde också upp. I morgon är det på dagen 44 år sedan han for.

- Jag skulle inte ha något emot att flytta tillbaka men min fru kanske inte vill det, framhöll han

Tranås Posten
3.6.1967

F. d. tranåsbo fick unik musikmedal

En fin utmärkelse har f. tranåsbo och spelmannen Gustaf Wetter Katrineholm, fått i samband med den traditionella spelmansstämman i Södertälje. Han tilldelades Artur Hazeliusmedaljen för sitt tresse för folkmusiken i det åländska och sörmåndska kulturlivet. Wetter är den 18:e i ordningen som tilldelats denna så synliga utmärkelse.

Gustaf Wetter fick medaljen för sina många uppteckningar (700 från Sörmland och 300 från Småland) för sitt arbete för folkmusiken i rikt.

Medaljen har ju, som alla vet, baksida. På den som överlämnas vid stämman står graverat: Niska Museet till Gustaf Wetter 19

Redan 1952 tilldelades hr Wet Sven Kjellström-plaketten för sitt bete med svensk folkmusik.

... och sedan kanske han inte kan räkna med att få bygga broar och få 6,15 dollars i timmen.

JYDDÖMORFAR

Fru Tyra Helin från Föglö hälsar på efter 46 år. För henne är Jyddöfarfar inte farfar utan morfar. Den gamle spelmannen tillhörde alltså tjocka släkten.

Tyra Helin är en kvinna med ruter i. Det hördes inte minst när hon opponerade sig mot spelmännens sätt att framföra en av den gamle jyddökämpens låtar.

- Den andra takten är inte som den ska, sa Tyra.

Efter de amerikanska inslagen började publiken dra sig hemåt. Emigrantforskaren, magister Frank Blomfelt, skyndade sig upp till podiet för att berätta om "Emigrantdrömmen om Åland".

Landskapsarkeolog Matts Dreijer höll avslutningstalet och till sist sjöngs "Älänningens sång".

Sörmlänningarna tågar in på "scen" på Jan Karlsgårdens tun. Det här var någonting att plåta, tyckte amatörfotograferna och klickade till höger och vänster. Finlands television var också på plats. De utsända filmade i färg med sikte på 1972 då färg-TV fått terräng på marknaden.

Rektor Jan Erik Eriksson fick liksom Otto Andersson Södermanlands spelmansförbunds guldmärke. Till vänster ordföranden i förbundet Gustaf Wetter.

Professor Otto Andersson var på plats. Han framhöll att "B-durin" är karakteristisk för Åland. Det är den åländska folkmusikdialekten.

2,5-åriga John Selius från Stockholm med mössbeklädda vovven Kahn på spelmansstämman. Det förvånar väl knappast att grabben är dotterson till spelmannen Mickels-Julle i Ödkarby.